

'Publieke' Omroep?

De veranderende functie van de publieke omroep in het licht van de publieke sfeer

Bron: Pixabay.com

Erik Laarman, 3831337
Taal- en Cultuurstudies
Docent: Kees Vuyk
Studiejaar 2015-16, Blok 4
Inleverdatum: 24 juni 2016
Woordenaantal: 6.810

Inhoudsopgave:

1. Samenvatting	3
2. Inleiding	4
3. Methode	6
4. Theoretisch kader: televisie en de publieke sfeer	8
5. Visies regering en publieke omroep	12
5.1 Raad voor Cultuur: <i>De tijd staat open</i>	12
5.2 Reactie staatssecretaris Dekker op <i>De tijd staat open</i>	14
5.3 NPO - <i>Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020</i>	16
5.4 Reacties RvC en Dekker op Concessiebeleidsplan	17
5.5 Alternatieve visie: Omroep MAX	18
6. Conclusie	19
7. Discussie	21
8. Literatuurlijst	22

1. Samenvatting

De afgelopen jaren is er door de overheid en de publieke omroepen fel gedebatteerd over hoe de Nederlandse publieke omroep eruit zou moeten zien. Bepaalde politieke partijen zijn voorstander van een 'complementaire' publieke omroep, die alleen dat biedt dat de commerciële links laat liggen. Andere partijen en de omroepverenigingen zijn van mening dat dit de doodsteek betekent voor het omroepbestel en willen een breed aanbod waarmee de hele samenleving kan worden bereikt.

Om dit debat wat duiding te geven ga ik in op het nut van een publieke omroep vanuit de filosofische theorie van de publieke sfeer, oftewel: publieke media zijn belangrijk omdat ze een platform bieden waarop een breed scala aan meningen kan worden gedeeld, waardoor gebruikers zelf een mening kunnen vormen en zodoende beter voorbereid kunnen deelnemen aan het publieke debat. Aan de hand van deze theorie analyseer ik de dialoog die plaatsvond tussen regering, NPO en de Raad voor Cultuur naar aanleiding van de nieuwe concessieperiode 2016-2020. Ook laat ik aan de hand van de visie van Omroep MAX zien dat niet het gehele omroepbestel eensgezind is.

Aan de hand van mijn analyse concludeer ik dat de visie van de Raad voor Cultuur het dichtst bij de wetenschappelijke theorie ligt, op de voet gevolgd door die van de NPO. De regering laat echter in haar correspondentie belangrijke aspecten van de publieke sfeer achterwege, die mogelijk zijn te verklaren vanuit de politieke kleur van het huidige kabinet Rutte II. Tot slot ga ik in de discussie in op de toekomst van de publieke sfeer indien de publieke omroep niet genoeg met haar tijd mee gaat.

2. Inleiding

Afgelopen maart werd na lange onderhandelingen eindelijk de nieuwe mediawet van staatssecretaris Sander Dekker door de eerste kamer goedgekeurd. De hervormingen die hierbij komen kijken moeten het bestel "slagvaardiger, opener en meer onderscheidend" maken, aldus Dekker.¹ Dit moet onder andere bereikt worden door een grotere nadruk op informatie, cultuur en educatie, wat ten koste moet gaan van 'platte' amusementsprogramma's als *Ranking the Stars* en *Bananasplit*.² Deze nieuwe hervormingen zijn een nieuwe poging van de VVD om de publieke omroep af te slanken, nadat kabinet Rutte I al een poging deed om van drie televisienetten terug te gaan naar twee.³ Het 'toekomstbestendig' maken van de publieke omroep is een politiek gevoelige kwestie, waarbij de visies van verschillende partijen soms ver uit elkaar liggen. Maar wordt de noodzaak tot verandering die door de huidige regering wordt benadrukt wel erkend door het publiek? Daarover is in Nederland vrij weinig bekend, maar uit buitenlands onderzoek (zie hieronder) blijkt dat er sprake is van een grote meerderheid die heel tevreden is met hun publieke omroep. Als dit ook geldt voor het Nederlandse publiek, betekent dat dat er een spanningsveld bestaat tussen de politiek en het publiek, die volgens mij de moeite waard is om te onderzoeken.

Zoals gezegd is er in Nederland vrijwel geen onderzoek gedaan naar de tevredenheid over de publieke omroep. Wel heeft het Sociaal Cultureel Planbureau in 2014 onderzoek gedaan naar het lidmaatschap van publieke omroepen onder de Nederlandse bevolking. Waar men zou verwachten dat dit lidmaatschap de afgelopen jaren zou zijn teruggelopen, blijkt het tegendeel waar te zijn: tussen 2009 en 2012 nam het totale aantal leden van alle omroepen toe met 0,9 procent.⁴ Maar deze aantallen zeggen nog niets over de tevredenheid over de omroepen. Kijk- en luistercijfers kunnen hier wel een aanvulling op geven, maar die geven slechts een beeld van afzonderlijke programma's en bovendien wil het niet zeggen dat wanneer veel mensen naar een bepaald programma kijken, zij ook echt tevreden zijn over de kwaliteit ervan. Al met al weten we dus vrij weinig over de mening van de Nederlandse bevolking over de publieke omroep.

In Vlaanderen is er wel onderzoek gedaan naar de tevredenheid over de VRT. Uit dit kwantitatieve onderzoek blijkt dat hoewel in het publieke debat veelal negatieve geluiden te horen zijn, er een hele grote (maar stille) meerderheid van de bevolking heel tevreden is over de VRT en

---

¹ "Dit verandert er door de nieuwe mediawet," Z24.nl, 15 maart 2016, <http://www.z24.nl/algemeen/mediawet-eerste-kamer-publieke-omroep-sander-dekker-625744>

² "Wat is er overgebleven van de Mediawet?" NOS.nl, 15 maart 2016, <http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2092886-wat-is-er-overgebleven-van-de-mediawet.html>

³ Idem.

⁴ Sociaal Cultureel Planbureau, *Verenigd in verandering* (Den Haag, 2014), 205.

de manier waarop die zijn taken invult.⁵ Ook is een meerderheid van de Vlamingen voorstander van een brede omroep die naast informatie en educatie ook ruimte biedt voor ontspanning en amusement.⁶

In Groot-Brittannië verlopen eind 2016 de prestatieafspraken van de BBC met de Britse overheid, dus is daar momenteel ook een discussie gaande over de prestaties van die omroep. In dat kader is in 2015 een grootschalig bevolkingsonderzoek gedaan, waaraan zo'n 190.000 mensen hebben deelgenomen. Op de vraag hoe de BBC nog kan worden verbeterd, heeft slechts vijf procent van de ondervraagden een duidelijk antwoord gegeven, waarbij drie procent aangaf niets te willen veranderen en twee procent wel aangaf dat er dingen anders moeten.⁷ Het zou kunnen dat de 95 procent die de vraag niet beantwoord hebben vergelijkbaar zijn met de stille meerderheid uit het Vlaamse onderzoek, maar dat valt op basis van deze data niet met zekerheid te zeggen. Wel vindt 68 procent het acceptabel als de BBC uitbreidt om het publiek meer keuze te bieden.⁸ Bovendien is 81 procent van de ondervraagden van mening dat de BBC zijn publiek goed van dienst is.⁹ Het lijkt er dus op dat ook de Britten over het algemeen heel tevreden zijn over hun publieke omroep.

Ondanks dat er over de Nederlandse situatie weinig gegevens bekend zijn, doen de onderzoeken in Vlaanderen en Groot-Brittannië vermoeden dat het ook in Nederland nog niet zo slecht gesteld is met de publieke omroep als het publieke debat doet vermoeden. Dat debat wordt ook hier gedomineerd door enerzijds voorstanders van hervormingen en anderzijds mensen als Omroep Max-directeur Jan Slagter, die zelfs een hele reclamecampagne is gestart om zijn zorgen te uiten over de wijzigingen in de mediawet.¹⁰ Om wat meer duiding te geven aan dit debat wil ik de huidige visies van de regering en de NPO over de publieke omroep vergelijken met het 'ideaalbeeld' van een publieke omroep zoals dat in het wetenschappelijke discours wordt omschreven vanuit het principe van de publieke sfeer dat werd geïntroduceerd door Jürgen Habermas.¹¹ In dit onderzoek zal ik echter vooral uitgaan van teksten die zijn idee rechtstreeks koppelen aan de media en publieke omroep. Zo heeft Frank van Vree veel geschreven over de relatie tussen journalistiek en de publieke sfeer in Nederland.¹² Hoewel hij vooral ingaat op de geschreven pers en maar weinig op televisie of radio, is zijn tekst wel heel nuttig aangezien hij zich specifiek richt op Nederland. De Zweed Peter Dahlgren heeft in de jaren '90 uitgebreid geschreven over de relatie tussen televisie en

---

⁵ Alexander Dhoest et al., "De publieke-omroepopdracht in de ogen van het publiek: survey-onderzoek naar de toekomstige taak van de Vlaamse publieke omroep," *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 40, nr. 2 (2012): 151.

⁶ Idem.

⁷ Department for Culture, Media & Sport, *BBC Charter Review Publication Consultation: Summary of Responses* (Londen, 2016), 7.

⁸ Idem, 11.

⁹ Idem, 15.

¹⁰ "Jan Slagter niet eens met kritiek staatssecretaris Dekker," *Nu.nl*, 17 maart 2016, <http://www.nu.nl/media/4232152/jan-slagter-niet-eens-met-kritiek-staatssecretaris-dekker.html>

¹¹ Jürgen Habermas, *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft* (Neuwied, 1969).

¹² Frank van Vree, *De politiek van de openbaarheid* (Groningen: historische uitgeverij, 2000)

publieke sfeer.¹³ Qua onderwerp kan ik hier dus op voortbouwen, maar daarbij houd ik wel in het achterhoofd dat deze literatuur ondertussen enigszins gedateerd is. In mijn theoretisch kader zal ik verder ingaan op de literatuur omtrent dit onderwerp.

Na mijn afbakening van het begrip publieke sfeer binnen het kader van de media zal ik uitgebreid de visies van de regering en de NPO op hoe de publieke omroep er uit zou moeten zien behandelen, waarna ik deze koppel aan de wetenschappelijke visie over de publieke sfeer. Vervolgens zal ik kijken waar de verschillen en overeenkomsten liggen. Dit alles zal ik doen aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Wat is, vanuit het Habermasiaanse idee van de publieke sfeer gezien, het ideaalbeeld van een publieke omroep, en hoe verhoudt dit beeld zich tot de visies van de huidige regering en de NPO?

Hierbij hanteer ik de volgende deelvragen:

- Wat is vanuit het idee van de publieke sfeer het ideaalbeeld van een publieke omroep?
- Hoe hebben de media zich in de 20e eeuw ontwikkeld in het licht van de publieke sfeer?
- Wat is de visie van de regering op de publieke omroep?
- Wat is de visie van de NPO op de publieke omroep?
- Hoe verhouden bovengenoemde visies zich tot elkaar?

3. Methode

De bovenstaande deelvragen zal ik afzonderlijk beantwoorden, waarna ik in de conclusie een antwoord zal geven op de hoofdvraag. Het is echter wel zo dat de visies van de regering en de publieke omroep voornamelijk naar voren komen in correspondentie onderling en met de Tweede Kamer. Om die reden zal in mijn behandeling hiervan de chronologie van de correspondentie aanhouden, waardoor de beide visies afwisselend en in reactie op elkaar behandeld worden. In de discussie zal ik vervolgens nog ingaan op de mogelijke redenen waarom regering en NPO afwijken van het wetenschappelijke ideaalbeeld. Ook zal ik hier ingaan op de invloed die de huidige ontwikkelingen zouden kunnen hebben op het voortbestaan van een gezonde publieke sfeer in de toekomst.

Vanwege de beperkte omvang van dit onderzoek is het voor mij niet mogelijk om alle publieke omroepen apart te bespreken. Vandaar dat ik mijn bespreking beperk tot enerzijds de NPO als overkoepelende organisatie van alle publieke omroepen, en anderzijds Omroep MAX, als

---

¹³ Peter Dahlgren, *Television and the public sphere: citizenship, democracy and the media* (Londen: Sage, 1995).

duidelijkste tegenstander van de huidige ontwikkelingen. Op deze manier hoop ik toch een goed beeld van het debat te kunnen schetsen.

De NPO draagt één duidelijke visie uit die onder andere te vinden is in het Concessiebeleidsplan (hierna: CBP) dat elke vijf jaar wordt geschreven en waarin alle doelstellingen voor die periode worden vastgelegd.¹⁴ Dit plan is voor mij dan ook het uitgangspunt in het onderzoek naar de visie van de NPO, maar daarnaast zal ik ook kijken welke invloed de regering hierop gehad heeft door kamerstukken die naar aanleiding van het CBP geschreven zijn ook mee te nemen.¹⁵

Voor de visie van Omroep MAX zal ik voornamelijk hun beleidsplan 2016-2020 gebruiken.¹⁶ In dit plan - vormgegeven als omroepblad (inclusief woordzoeker) - legt men uit waarom Omroep MAX volgens hen een aanvulling vormt op het bestel, maar gaan ze ook in op de rol van de publieke omroep in het algemeen.

Om dit onderzoek nog wat verder in te perken heb ik ervoor gekozen om de huidige regering Rutte II als vertegenwoordiging van de huidige politiek te kiezen, aangezien de visies van de verschillende politieke partijen (zowel coalitie als oppositie) nogal ver uit elkaar liggen. Als bronnen voor de visie van de regering zal ik voornamelijk de correspondentie van staatssecretaris Sander Dekker aan de Tweede Kamer gebruiken die hij schreef met betrekking tot zijn voorstel tot wijziging van de mediawet 2008.¹⁷

Als aanvulling op de visies van de regering en de NPO wil ik ook nog ingaan op verschillende beleidsadviezen van de Raad voor Cultuur (RvC) en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Het belangrijkste document hierbij is het rapport 'De tijd staat open' van de Raad voor Cultuur. Hierin doen zij een aantal aanbevelingen over hoe de NPO ervoor kan zorgen dat ze in staat zijn "om 17 miljoen Nederlanders ook in de toekomst kwalitatief hoogwaardige, relevante en mooie producties en programma's te bieden."¹⁸ Dit advies is de basis geweest waarop staatssecretaris Dekker zijn visiebrief voor de publieke omroep deels heeft gebaseerd en is dus een belangrijk element in de bespreking van de relatie tussen regering en NPO.¹⁹

---

¹⁴ NPO, Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020 (Hilversum, 2015).

¹⁵ Te vinden via de site van de overheid. Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/32827>.

¹⁶ Omroep MAX, "Max Magazine: Beleidsplan ten behoeve aan de aanvraag tot erkenning in het publieke bestel 2016-2020," (Hilversum, 31 januari 2014).

¹⁷ Voor het volledige dossier omtrent de wijziging van de mediawet 2008, zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34264>.

¹⁸ Raad voor Cultuur, De tijd staat open: advies voor een toekomstbestendige publieke omroep (Den Haag, 2014).

¹⁹ Sander Dekker, brief aan de Tweede Kamer, 13 oktober 2014, kamerstuk 32827 nr. 67.

4. Theoretisch kader: televisie en de publieke sfeer

Habermas maakt in zijn theorie onderscheid tussen de politieke en culturele publieke sfeer, waarbij de culturele publieke sfeer voornamelijk literatuur en de kunsten omvat. Dahlgren richt zich op Habermas' notie van de politieke publieke sfeer en laat de culturele sfeer grotendeels buiten beschouwing.²⁰ Dahlgren is dan ook vooral geïnteresseerd in de publieke sfeer als belangrijke voorwaarde voor het functioneren van een democratische samenleving en de rol die de (massa-)media - maar vooral televisie - daarin speelt. De definitie van Habermas' publieke sfeer die Dahlgren aanhoudt luidt als volgt:

In ideal terms, Habermas conceptualizes the public sphere as that realm of social life where the exchange of information and views on questions of common concern can take place so that public opinion can be formed. The public sphere 'takes place' when citizens, exercising the rights of assembly and association, gather as public bodies to discuss issues of the day, specifically those of political concern.²¹

De media zijn hier instrumenteel in aangezien de samenleving vandaag de dag uit zo ontzettend veel deelnemers bestaat dat het niet mogelijk is alle individuen fysiek bij elkaar te brengen om te discussiëren.²² Ze vormen dus een virtuele ontmoetingsplaats waar publieke opinie kan ontstaan.

Bovenstaande definitie is natuurlijk een ideaalbeeld dat lang niet altijd overeenkomt met de realiteit. Sterker nog: Habermas is van mening dat de huidige massamenleving sterk afwijkt van dit beeld door het feit dat de samenleving zo ontzettend complex is dat slechts weinigen écht weten waar het over gaat. Hierdoor wordt een groot deel van de bevolking niet volledig betrokken bij de publieke sfeer. Daarnaast zijn de huidige massamedia te veel gericht op commerciële belangen en entertainment, waardoor de kritische functie van het publiek erodeert.²³

Uit alle kritiek die in de loop der jaren op Habermas' werk is geuit, distilleert Dahlgren vier 'dimensies' die staan voor manieren waarop in de huidige tijd over de publieke sfeer kan worden nagedacht. Deze dimensies zijn: media-instituten, mediarepresentatie, sociale structuur en socioculturele interactie.²⁴ Hiervan zijn de eerste twee de meest relevante voor mijn onderzoek.

De dimensie van media-instituten draait om de organisatorische, financiële en wettelijke kaders van de media.²⁵ Een belangrijk discussiepunt hierin is de legitimering van publieke media.

---

²⁰ Peter Dahlgren, *Television and the public sphere: Citizenship, democracy and the media* (Londen: Sage, 1995), 7.

²¹ Idem.

²² Idem.

²³ Idem, 8.

²⁴ Idem, 11.

²⁵ Idem, 12.

Volgens Dahlgren worden publieke media gepresenteerd als noodzakelijke versterker van een publieke sfeer, om tegenwicht te kunnen bieden tegen de gevaren van commerciële media en marktwerking, terwijl anderzijds publieke media ook worden gezien als paternalistisch in hun programmering. Omdat in de media de groeiende pluraliteit en multiculturalisme in de samenleving grotendeels genegeerd worden, verliezen ze aan legitimiteit.²⁶ Hierbij moet wel in acht worden genomen dat Dahlgrens betoog ruim twintig jaar oud is en het tegenwoordig wellicht heel anders is gesteld met het multiculturalisme binnen de publieke media.

Een ander belangrijk discussiepunt binnen deze dimensie is de vraag op welke manier de publieke media zich moeten onderscheiden van de commerciële. Aan de ene kant wil men publiek blijven trekken en dus een gehomogeniseerde programmering bieden die niet veel afwijkt van de programmering van de commerciële omroepen, maar aan de andere kant brengt dat als gevaar met zich mee dat het publiek het niet meer waard vindt om belastinggeld uit te geven aan iets dat ook door advertentie-inkomsten kan worden bekostigd.

De dimensie van mediarepresentatie gaat volgens Dahlgren over de manier waarop publieke media content presenteren en ook de keuzes wat er wel en niet wordt uitgezonden. Hierin spelen objectiviteit en onafhankelijkheid een belangrijke rol.²⁷ Het gaat er dus om in hoeverre de media een afspiegeling zijn van de samenleving die ze tot dienst zijn. Media kunnen alleen bijdragen aan een gezonde publieke sfeer wanneer ze een evenwichtige programmering aanhouden waarin de hele bevolking zich vertegenwoordigd voelt. Dahlgren stelt daarnaast de vraag of gemedieerde representatie überhaupt compatibel is met de notie van de publieke sfeer, aangezien Habermas' theorie veel waarde hechte aan 'face-to-face' interactie. Volgens Dahlgren wantrouwe Habermas gemedieerde representatie via (massa)media omdat hij liever had dat iedereen in directe zin aanwezig was in de publieke sfeer.²⁸ Dahlgren is echter van mening dat representatie zowel in politiek als media onvermijdelijk is en dat er daarom gezocht moet worden naar een manier waarop representatie het best kan worden ingezet voor democratische doeleinden.²⁹

Dahlgren gaat in zijn boek heel algemeen in op de relatie tussen televisie en de publieke sfeer. Wat ik vooral wil gebruiken uit zijn betoog zijn de twee hierboven beschreven dimensies. Maar eerst wil ik nog wat verder ingaan op de relatie tussen media en de publieke sfeer in Nederland.

---

²⁶ Idem, 13.

²⁷ Idem, 15.

²⁸ Idem, 16.

²⁹ Idem.

In *De politiek van de openbaarheid* gaat Frank van Vree in op de veranderende rol van de journalistiek in de samenleving en de gevolgen die dit heeft voor de publieke sfeer.³⁰ Ook Van Vree neemt Habermas als uitgangspunt, maar ook hij doet dit niet geheel zonder kritiek. Toch zegt hij:

Op grond van de recente literatuur over de publieke sfeer lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat *Strukturwandel der Öffentlichkeit* is uitgegroeid tot een paradigmatisch werk. Alle kritiek ten spijt blijken Habermas' perspectief en terminologie bijzonder vruchtbaar, met name voor het onderzoek en de theorievorming omtrent hedendaags burgerschap, de democratische politieke cultuur en de rol van de media. Dat de resultaten en conclusies soms sterk afwijken van die van Habermas, doet aan deze paradigmatische betekenis weinig af. Alleen om die reden al vormt het boek een geschikt uitgangspunt voor een historische beschouwing over het beeld en het zelfbeeld van de journalistiek in Nederland.³¹

Van Vree richt zich in zijn betoog weliswaar op de geschreven pers, toch is zijn verhaal volgens mij ook goed toepasbaar op de audiovisuele media en in het bijzonder op de publieke omroep.

Volgens Van Vree is de ontwikkeling van de publieke sfeer in Nederland onlosmakelijk verbonden met de verzuiling van de maatschappij tijdens een groot deel van de twintigste eeuw. De opdeling van het publieke leven op grond van levensbeschouwelijke achtergrond zorgde ervoor dat de publieke opinie en het debat in de verdrukking raakten:

In confessionele en behoudende kringen gingen bij herhaling stemmen op om de vrijheid van meningsuiting aan banden te leggen; in de omroep gebeurde dat ook werkelijk. Men was bang voor openbaarheid en vrije maatschappelijke discussies: de media, zo oordeelde men van liberaal tot communist, vormden een machtig wapen, waarmee de strijd om de geesten kon worden beslecht. Het was deze gedachte waaruit veel kranten en omroepen waren opgericht.³²

Ondanks de ontzuiling van de Nederlandse samenleving is deze levensbeschouwelijke opdeling nog altijd terug te vinden in de verschillende publieke omroepen. Een onderzoek naar dit bestel dient dan ook altijd deze geschiedenis in het achterhoofd te houden.

Van Vree geeft Habermas gelijk in zijn constatering dat de burgerlijke openbaarheid in verval was in het midden van de 20e eeuw.³³ De verzuiling is hiervan in Nederland een goed

---

³⁰ Frank van Vree, *De politiek van de openbaarheid* (Groningen: Historische Uitgeverij, 2000).

³¹ Idem, 23.

³² Idem, 34.

³³ Idem, 38.

voorbeeld. Vanaf begin jaren '60 raakte Nederland echter steeds meer ontzuild. De televisie speelde daarbij een belangrijke rol:

De televisie leidde niet alleen tot een ingrijpende verandering van het beeld van de wereld, maar ook tot een doorbreking van oude grenzen en ingesleten gewoonten onder het publiek. De televisie bleek non-selectief: men bleef kijken, ook wanneer een omroep van 'andersdenkenden' uitzond, ook wanneer men zich groen en blauw ergerde.³⁴

Hiermee kreeg het publiek dus ook de opvattingen van andere zuilen te horen en kon men weer een eigen mening vormen, waardoor de publieke sfeer weer begon op te bloeien.

Volgens Van Vree kwam het openbare leven vanaf eind jaren '50 in de buurt van het ideaalbeeld van Habermas. Toch waren er een aantal belangrijke verschillen met Habermas' ideaalbeeld: "Tot de meest zwaarwegende verschilpunten behoorden in ieder geval de voortgaande commercialisering van de cultuur, de vervaging van de grenzen tussen de openbare sfeer en de privésfeer en de verdringing van de kritische argumentatie in het publieke debat."³⁵ Volgens Van Vree zijn deze ontwikkelingen alleen maar verder doorgezet, waardoor ze nu de belangrijkste thema's vormen "in het debat over de actuele betekenis van *Strukturwandel der Öffentlichkeit*."³⁶

Konig en Bardoel hebben specifiek onderzoek gedaan naar de manier waarop een sociale structuur die is ontwikkeld om een bepaalde cultuur te ondersteunen lange tijd stabiel kan blijven, zelfs als de bijbehorende cultuur verandert.³⁷ Als casus gebruiken zij hierbij het Nederlandse omroepbestel met haar van oorsprong verzuilde omroepen. Hoewel zij nergens specifiek verwijzen naar Habermas of de publieke sfeer, zijn zij het wel met Van Vree eens dat televisie een belangrijke rol heeft gespeeld bij de ontzuiling van de samenleving. Naast het argument van Van Vree dat mensen niet meer alleen naar hun eigen omroep keken, dragen Konig en Bardoel ook nog aan dat vanaf het begin een groot deel van de programma's aangekocht werd uit het buitenland. Hierdoor kregen mensen niet alleen boodschappen mee van buiten hun eigen zuil, maar ook van buiten de eigen landsgrenzen, waardoor de opvattingen waarmee ze in aanraking komen nog veel diverser worden.³⁸

Van Vree en Konig en Bardoel onderstrepen het belang van programma's aan mensen voorschotelen die ze zelf niet zouden uitkiezen. Dit terwijl technologische ontwikkelingen als *Video On Demand* en interactieve televisie er steeds meer voor zorgen dat mensen alleen datgene kijken wat hen interesseert, waardoor ze volgens de theorie van de publieke sfeer worden versterkt in hun

---

³⁴ Idem, 44-45.

³⁵ Idem, 46-47.

³⁶ Idem, 47.

³⁷ Ruben P. Konig, Jo L. H. Bardoel, "Changing culture, stable structure," *European Societies* 16, nr. 4 (2014): 594.

³⁸ Idem, 609.

bestaande denkbeeld. Later in dit artikel zal ik ingaan op de manier waarop de NPO en de regering met deze technologische innovaties en de bijbehorende consequenties omgaan.

In het bovenstaande heb ik geprobeerd het wetenschappelijk debat rondom de relatie tussen de publieke sfeer en publieke media te schetsen. Aan de hand van dit wetenschappelijke kader zal ik nu analyseren in hoeverre de visies van de regering en de publieke omroep voldoen aan het ideaalbeeld van publieke media waarin zij bijdragen aan een constructieve en democratische publieke sfeer. Hiervoor zal ik concreet gebruik maken van de twee dimensies die Dahlgren hanteert en die ik hierboven heb behandeld. Wat betreft de dimensie van media-instituties kijk ik vooral naar het legitimeringsvraagstuk en het onderscheid tussen de publieke en commerciële omroepen. Wat betreft de dimensie van mediarepresentatie zal ik vooral kijken of de Nederlandse publieke omroep wel pluriform en representatief genoeg is om de Nederlandse multiculturele samenleving te kunnen dienen. Daarnaast zal ik kijken in hoeverre regering en publieke omroep streven naar het bieden van een blikverruimende programmering zoals Van Vree en Konig en Bardeel die idealiter zien.

5. Visie regering en NPO op ideale publieke omroep

5.1 Raad voor Cultuur: *De tijd staat open*

De wijzigingen die staatssecretaris Dekker heeft doorgevoerd met betrekking tot de mediawet, hebben hun oorsprong in het beleidsadvies *De tijd staat open* van de Raad voor Cultuur.³⁹ De Raad schreef dit advies op verzoek van Dekker en doet hierin een aantal aanbevelingen waaraan een 'toekomstbestendige' publieke omroep volgens hen zou moeten voldoen. De Raad is duidelijk voorstander van een brede publieke omroep die iedereen probeert te bereiken en zet zich dan ook af tegen een 'complementaire' publieke omroep:

Het idee dat de publieke omroep niets mag doen wat ook maar enigszins lijkt op wat commerciële omroepen doen, maakt van de publieke omroep een heel smal systeem. Dat zal per definitie slechts een klein aantal mensen bereiken en zijn legitimatie en draagvlak ineen zien schrompelen.⁴⁰

In het tweede hoofdstuk van het rapport gaat de Raad in op de legitimering van de publieke omroep. Als doelstelling voor de publieke omroep neemt de Raad een citaat over van een van de focusgroepen uit het onderzoek: "verbinding door verbeelding van cultuur in Nederland, ter

---

³⁹ Raad voor Cultuur, *De tijd staat open: advies voor een toekomstbestendige publieke omroep* (Den Haag, 2014).

⁴⁰ *Idem*, 26.

bevordering van (inter-)nationaal burgerschap en democratie."⁴¹ Ook komt al vrij snel het begrip 'publieke sfeer' voorbij:

Een publieke omroep kan eraan bijdragen dat de inwoners van ons land zich in volle vrijheid ontwikkelen tot – als zij dat willen – goed geïnformeerde burgers met eigen opvattingen en voorkeuren. Een onafhankelijke en betrouwbare omroep is een belangrijke, continue en stabiele bijdrage aan wat de commissie de publieke omgeving, publieke sfeer noemt.⁴²

De Raad hanteert hier een definitie van publieke sfeer die dicht aanligt tegen de eerder aangehaalde definities van Dahlgren en Van Vree.

De Raad gaat ook nog in op de actualiteit door te zeggen dat de huidige "discussie over de hoeveelheid netten, zenders en sites is in de ogen van de commissie achterhaald [is]. Er heerst op dat gebied geen schaarste meer en andersom: het schrappen van een platform (een zender) verkleint het bereik en levert nauwelijks geld op, zoals sommige mensen denken. Evenmin levert het per se efficiency op."⁴³

De Raad is van mening dat de publieke en commerciële omroepen elkaar niet moeten beconcurreren, maar juist meer moeten gaan samenwerken: "Wanneer publieke en commerciële media naast elkaar bestaan, wordt de pluriformiteit van het totale medialandschap versterkt."⁴⁴

De Raad sluit het rapport af met een schets van hoe de publieke omroep er in de toekomst uit zou moeten gaan zien. De belangrijkste twee voorstellen zijn:

De huidige organisatie die NPO heet, en die de commissie vooral ziet als een organisatie die gericht is op 'besturen en beheren', moet een 'mediaorganisatie' worden, gericht op 'inhoud' en op 'maken' (laten maken om preciezer te zijn); gericht op de wijze waarop taak en missie worden vertaald in content op alle relevante platforms.

En:

Het bestel wordt opengesteld voor andere organisaties dan alleen de bestaande omroepen. In samenwerkingsverbanden met de bestaande omroepen, dan wel volledig zelfstandig, kunnen andere (culturele) organisaties – groot of klein – bijdragen aan de Nederlandse Publieke

---

⁴¹ Idem, 37.

⁴² Idem, 39.

⁴³ Idem, 41.

⁴⁴ Idem, 44.

Omroep in de nieuwe tijd. Doorslaggevend is de vraag of wat zij maken waarde toevoegt aan wat de publieke omroep is.⁴⁵

Deze twee aanbevelingen doen denken aan respectievelijk de media-institutes en mediarepresentatie dimensies van Dahlgren. Beide aanbevelingen zijn grotendeels overgenomen door de staatssecretaris en hebben bij de verschillende omroepverenigingen voor uiteenlopende reacties gezorgd, maar daar zal ik later verder op ingaan bij mijn bespreking van de visie van Omroep MAX.

5.2 Reactie staatssecretaris Dekker op rapport Raad voor Cultuur

In zijn reactie op het advies van de Raad, begint staatssecretaris Dekker met het nogmaals benadrukken van de noodzaak tot verandering binnen de publieke omroep. Vervolgens vat hij kort samen wat voor ontwikkelingen er allemaal spelen in het medialandschap op het gebied van gebruik, aanbod en distributie.⁴⁶

Hierna gaat hij in op het legitimeringsvraagstuk door te zeggen dat het kabinet een blijvend belang ziet voor het publieke mediabestel, maar dat het groeiende aanbod van andere partijen wel invloed heeft op de invulling van de publieke taak.⁴⁷ Het kabinet heeft vier hoofdargumenten voor het behouden van een publiek mediabestel:

- de publieke omroep kan content een plaats geven die voor de commerciële partijen niet interessant is (zoals informatieve of culturele programmering);
- de publieke omroep weerspiegelt de culturele diversiteit van Nederland en draagt zo bij aan de Nederlandse identiteit;
- de publieke omroep biedt programmering waarvan het publiek weet dat het kwalitatief, betrouwbaar en onafhankelijk is;
- de publieke omroep kan risicovolle en/of innovatieve programma-ideeën uitproberen zonder druk van de markt, waarna de commerciële partijen hier eventueel weer op kunnen voortbouwen.⁴⁸

Bij het derde argument noemt Dekker ook het citaat van de Raad over het bijdragen van een publieke omroep aan de publieke sfeer dat ik eerder al aanhaalde. Al gebruikt hij het citaat niet op dezelfde manier. Zo heeft hij het voornamelijk over een kwalitatieve journalistieke informatievoorziening die een 'waakhondfunctie' vervult in de maatschappij, terwijl hij het nergens heeft over de ontwikkeling van burgers tot goed geïnformeerde individuen.

---

⁴⁵ Idem, 54.

⁴⁶ Sander Dekker, kamerstuk 32827 nr. 67.

⁴⁷ Idem, 4.

⁴⁸ Idem, 5.

In de rest van zijn brief neemt Dekker grotendeels de aanbevelingen van de Raad over.

Naar aanleiding van de behandeling van het advies van de Raad en Dekkers commentaar daarop in de Tweede Kamer, schreef Dekker in maart 2015 een brief aan de Raad van Bestuur van de NPO met daarin de eisen die hij stelt aan het Concessiebeleidsplan 2016-2020.⁴⁹ In deze brief schrijft hij vooral over praktische zaken, maar toch spreekt er ook wel een zekere kabinetsvisie uit. Zo is het kabinet van mening dat de huidige programmering niet onderscheidend genoeg is. Om dit te bevorderen, scherpt Dekker de taakopdracht van de NPO aan:

De publieke omroep biedt media-aanbod aan dat aan publieke waarden voldoet, dus op een publieke manier tot stand komt. Het gaat hierbij onder andere om evenwichtig en pluriform aanbod dat onafhankelijk is van politieke en commerciële invloeden, voldoet aan hoge kwaliteitseisen en voor iedereen toegankelijk blijft.⁵⁰

Dekker wil dus een duidelijker onderscheid tussen publieke en commerciële omroepen en dit moet volgens hem vooral bereikt worden door een pluriform aanbod. Daarnaast wil Dekker dat het publiek beter gerepresenteerd wordt. Volgens hem worden publieke omroepen nu vooral gelegitimeerd op basis van hun eigen leden en missie, maar de publieke omroep zou er natuurlijk voor alle Nederlanders moeten zijn en niet alleen voor dat deel van de bevolking dat er voor kiest lid te zijn van een omroepvereniging.⁵¹

In zijn verscherpte taakopdracht noemde Dekker al de pluriformiteit van de programmering. Om deze nog verder te bevorderen wil hij het bestel openen voor externe aanbieders buiten de omroepen om.⁵² Waarschijnlijk zullen deze externe aanbieders programma's aanbieden die door de omroepen niet gemaakt zouden worden, waardoor de pluriformiteit toeneemt. Ook is het aannemelijk door een opener omroepbestel de representatieve functie ervan toeneemt doordat meer specifieke groepen gerepresenteerd worden.

Een laatste interessant punt uit de brief van de staatssecretaris is dat hij ook de trend richting het non-lineair televisie kijken in acht neemt. Zo stelt hij dat non-lineaire kijkers recht hebben op hetzelfde aanbod als lineaire kijkers en dat zij zonder extra betaling gedurende een bepaalde periode moeten kunnen beschikken over hetgeen lineair is uitgezonden.⁵³

---

⁴⁹ Sander Dekker, Brief aan de Raad van Bestuur van de NPO, 6 maart 2015, bijlage 474276.

⁵⁰ Idem, 3.

⁵¹ Idem.

⁵² Idem.

⁵³ Idem, 6.

5.3 NPO - *Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020*

Bij het lezen van het Concessiebeleidsplan 2016-2020 valt meteen op dat de wens van de staatssecretaris tot meer pluriformiteit duidelijk is binnengekomen bij de NPO. Het woord valt veelvuldig. Daarnaast ziet men ook de noodzaak van het actiever betrekken van het publiek bij de programmering:

Niet vanaf de Hilversumse Olympus, maar met beide voeten in de Hollandse klei. Anders lopen we het gevaar dat we alleen een top-down organisatie worden en dat moeten we voorkomen. Alleen samen met elkaar, samen met ons publiek, maken we alles van waarde weerbaar....⁵⁴

Maar wellicht het belangrijkste citaat uit het hele CBP is het volgende, waarin de NPO haar publieke waarde omschrijft:

De NPO wil vanuit maatschappelijke betrokkenheid programma's maken die individuele burgers en groepen in de samenleving de kans geven om elkaar te leren kennen in allerlei facetten van hun leven. Maar het gaat er ook om dat mensen worden verrast en uitgedaagd. We gaan de confrontatie met het publiek niet uit de weg en willen ook afwijkende perspectieven en nieuwe uitingsvormen laten zien en horen. Door soms dwars te zijn, tegen de gangbare mening in te gaan en altijd onafhankelijk te zijn van commerciële of politieke belangen en beïnvloeding. En natuurlijk willen we ons publiek verrijken op alle mogelijke manieren. Met aanbod waarmee ze als goed geïnformeerde en geëmancipeerde burgers aan het maatschappelijk verkeer kunnen deelnemen, door ze de mogelijkheid te bieden hun kennis te vergroten, zich te ontwikkelen of zich te laten inspireren op cultureel, maatschappelijk of levensbeschouwelijk gebied.⁵⁵

De NPO ziet het als haar taak om het wereldbeeld van haar kijkers en luisteraars te verbreden en ze op die manier de kans te geven uit te groeien tot geïnformeerde burgers. Dit doet sterk denken aan wat Van Vree en Konig en Bardoel eerder al over de publieke sfeer schreven.

De NPO ziet zich genoodzaakt te concurreren met grote (internationale) commerciële aanbieders om marktaandeel. Ze willen dit echter niet doen door in het vaarwater van de commerciële omroepen te gaan zitten, maar door zich juist te onderscheiden in programma-aanbod

---

⁵⁴ NPO, Concessiebeleidsplan, 6.

⁵⁵ Idem, 17.

door het maken van "Nederlandstalige programma's [...] met publieke waarde, over thema's die belangrijk zijn voor de Nederlandse cultuur en samenleving."⁵⁶ (pagina 14)

Een ander belangrijk aspect van de publieke sfeer was de mate in hoeverre de volledige bevolking gerepresenteerd wordt. Ook hier gaat de NPO op in:

In ons aanbod laten we de veelstemmigheid en veelkleurigheid van de Nederlandse samenleving zien en horen. Een samenleving waarin voor iedereen plek is en waar mensen zich ondanks verschillen onderling verbonden weten. Voor al die mensen maken we herkenbare programma's; toegankelijk, onafhankelijk en van hoge kwaliteit.⁵⁷

Het streven is dus om een pluriforme programmering te bieden die voor elk wat wils biedt, maar tegelijkertijd mensen uitdaagt om hun blik op de wereld te verbreden. Theoretisch gezien wil de NPO dus duidelijk bijdragen aan een gezonde publieke sfeer.

In praktisch opzicht vroeg staatssecretaris Dekker vooral hoe de NPO om zou gaan met technologische innovaties als Video On Demand. De NPO beantwoordt dit enerzijds door het belang van het huidige Uitzending Gemist te benadrukken en anderzijds door het oprichten van een eigen Video On Demand platform: NPO Plus. De Gemist-dienst blijft gratis, waardoor toegankelijkheid gegarandeerd blijft zolang men het programma binnen een week na de lineaire uitzending terugkijkt. De NPO ziet zich echter wel genoodzaakt een meerprijs te rekenen voor Plus, vanwege de hogere kosten die langere uitzendrechten met zich meebrengen. Het streven is om de dienst tegen kostprijs aan te bieden, waardoor men goedkoper is dan alle commerciële aanbieders.⁵⁸ De NPO komt dus deels tegemoet aan het verzoek van Dekker om non-lineaire gebruikers dezelfde programmering te bieden dan lineaire kijkers, maar dit geldt wel alleen voor de gratis Gemist-dienst, waar programma's maar een week beschikbaar zijn.

5.4 Reacties RvC en Dekker op Concessiebeleidsplan

De Raad voor Cultuur heeft het CBP geanalyseerd en komt tot de conclusie dat het niet op alle punten aan de eisen van de staatssecretaris voldoet, waaronder "aanscherping van de taakopdracht, vergroting van de externe toegang tot het bestel, ontwikkelen van de gidsfunctie en talentontwikkeling." De Raad is van mening dat de focus in het CBP te veel ligt op concurrentie en marktwerking en te weinig op de publieke taak en het versterken van de samenleving.⁵⁹ Daarnaast

---

⁵⁶ NPO, Concessiebeleidsplan, 14.

⁵⁷ Idem, 5.

⁵⁸ Idem, 28.

⁵⁹ Idem, 3.

slaagt de NPO er volgens de Raad niet in om in het CBP uit te werken hoe het bestel slagvaardiger en efficiënter te worden.⁶⁰

Naar aanleiding van het CBP, de daaropvolgende discussie in de Tweede Kamer en het advies van de Raad voor Cultuur, schreef Dekker in november 2015 een brief aan de Raad van Bestuur van de NPO. Hij neemt hierin het standpunt van de Raad voor Cultuur over dat het CBP op een aantal punten niet voldoet aan de voorgestelde wijzigingen in de mediawet.⁶¹

Dekker zegt dat in de aangescherpte taakopdracht geen plek meer is voor amusement als kerntaak voor de publieke omroep, maar dat hij dit te weinig vertaald ziet naar de praktijk in het CBP.⁶² De staatssecretaris stelt hier dus expliciete eisen aan de programmering van de publieke omroep. Vanuit de theorie van de publieke sfeer zou men hier kunnen zeggen dat de NPO hier in haar onafhankelijkheid wordt aangetast en daarmee dus in haar mogelijkheid bij te dragen aan een gezonde publieke sfeer.

De wens van de staatssecretaris om het bestel open te stellen voor externe partijen is volgens hem evenmin voldoende uitgewerkt. Dekker is van mening dat de manier die de NPO omschrijft veel te omslachtig is en zal leiden tot veel bureaucratische rompslomp.⁶³ Als dit inderdaad het geval is, zou het hier de NPO zijn die het volledig functioneren van de publieke sfeer belemmert door andere partijen (al dan niet bewust) niet aan het woord te laten.

5.5 Alternatieve visie: Omroep MAX

In het bovenstaande heb ik getracht de dialoog tussen de NPO, de Raad voor Cultuur en de staatssecretaris in kaart te brengen, maar zij vormen natuurlijk niet alle spelers waar het in dit debat om draait. Vooral binnen de individuele omroepen wordt er vrij verschillend tegen de hervormingsplannen aangekeken. Het duidelijkste tegengeluid is afkomstig van Omroep MAX. Deze omroep bracht in 2014 een eigen beleidsplan uit voor de periode 2016-2020 waarin de eigen missie uiteen wordt gezet, maar ook hun visie op de veranderende publiek omroep naar voren komt.⁶⁴

Zo zegt het plan over de bezuinigingen op de publieke omroep: "De politiek lijkt de bezuinigingen te gebruiken om zich indirect te bemoeien met de inhoud van de publieke omroep, daarmee komt onze onafhankelijkheid in gevaar."⁶⁵ Dit sluit aan op wat ik hierboven al zei over Dekkers visie op amusement bij de publieke omroep.

---

⁶⁰ Idem.

⁶¹ Sander Dekker, brief aan de Raad van Bestuur van de NPO, 11 november 2015, bijlage 618111, 1.

⁶² Idem, 2.

⁶³ Idem, 4.

⁶⁴ Omroep MAX, "Beleidsplan".

⁶⁵ Idem, 3.

Over de doelgroep van Omroep MAX zegt het plan: "MAX richt zich op die thema's en genres die onze doelgroep graag ziet, hoort en leest. De omroep doet om die reden representatief onderzoek onder haar kijkers, luisteraars en leden."⁶⁶ Aan de ene kant zou je hier kunnen zeggen dat MAX zegt haar kijkers een eenzijdige en niet uitdagende programmering aan te bieden en daardoor niet bij te dragen aan de publieke sfeer, maar aan de andere kant is het zeer aannemelijk dat deze programma's ook gezien worden door mensen die buiten de doelgroep van MAX vallen en dus door deze programmering een andere blik op de wereld voorgeschoteld krijgen.

Verder gaat het beleidsplan van Omroep MAX helaas nauwelijks in op de rol die de publieke omroep zou moeten spelen in de samenleving en waar ze dat al doen, nemen ze grotendeels de algemene visie van de NPO over. Wel heeft MAX naar aanleiding van het rapport *De tijd staat open* van de Raad voor Cultuur een haalbaarheidsonderzoek laten doen door bureau Kennedy van der Laan dat haar bevindingen heeft gepubliceerd in een rapport met de onheilspellende titel *Een vlucht naar achteren*.⁶⁷ Kennedy van der Laan hamert er vooral op dat de voorstellen van de Raad voor Cultuur leiden tot een verminderde pluriformiteit en onafhankelijkheid door de grotere rol die de NPO krijgt binnen het bestel. De Raad wil graag dat de NPO de hoofdredactie krijgt over de gehele programmering, maar, zegt Kennedy van der Laan:

De Richtlijn Audiovisuele Mediadiensten (artikel 1 lid 1 sub d) en de Mediawet (artikel 1.1 lid 1 en artikel 2.88 lid 1) bepalen dat de partij die de redactionele verantwoordelijkheid heeft over het media-aanbod geldt als de aanbieder van dit aanbod en dus als de omroep. Omdat de omroepen hun hoofdredactionele verantwoordelijkheid verliezen zijn zij de facto ook geen publieke media-instelling meer. Er blijft maar één omroep over, de NPO. De huidige omroepen verworden tot een soort productiehuisen.⁶⁸

Volgens Kennedy van der Laan vermindert hierdoor de pluriformiteit en diversiteit, terwijl de bureaucratie sterk toeneemt. Een allerminst wenselijke situatie dus voor de publieke sfeer. Kennedy van der Laan slaat een negatieve toon aan, mogelijk als worst-case scenario. Ook hebben enkele van de punten die zij aandragen niet standgehouden in het uiteindelijke wetsvoorstel. Zo is Kennedy van der Laan bang dat de afstand tussen publieke omroep en regering erg klein wordt wanneer de NPO meer macht krijgt, aangezien de benoeming van het bestuur van de NPO een taak is van de staatssecretaris.⁶⁹ Echter wordt op verzoek van de Eerste Kamer deze taak bij de minister

---

⁶⁶ Idem, 33.

⁶⁷ Kennedy van der Laan, *Een vlucht naar achteren: Onderzoek juridische haalbaarheid advies Raad voor Cultuur* (Amsterdam, 30 mei 2014).

⁶⁸ Idem, 2.

⁶⁹ Idem, 9.

weggehaald, waardoor wordt voorkomen dat de politiek een te grote invloed krijgt op de inhoud van de publieke omroep.⁷⁰

6. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om uit te zoeken in hoeverre de huidige visies van de regering en de publieke omroep aansluiten bij het filosofische idee van de publieke sfeer, met als doel meer duiding te geven aan het huidige debat omtrent de publieke omroep. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van theorieën van Dahlgren, Van Vree en Konig en Bardoel.

Als we kijken naar de dimensie van media-instituten, waarbij het vooral gaat om het legitimeringsvraagstuk en de manier waarop commerciële en publieke omroepen zich van elkaar onderscheiden, zien we dat alle partijen die aan het woord zijn geweest het eens zijn dat een onafhankelijke publieke omroep een zeer waardevol goed is en bijdraagt aan de democratie. Er zijn echter wel grote verschillen in hoe deze omroep er dan uit zou moeten zien. De omroepverenigingen willen graag een brede programmering die zowel amuseert als informeert, terwijl de regering voorstander is van een publieke omroep die zich duidelijk onderscheidt van de commerciële omroepen door een kwalitatief hoogwaardige programmering waarin amusement hooguit een ondersteunende rol mag spelen.

Bij de dimensie van mediarepresentatie zien we dat vooral het begrip pluriformiteit veel stof doet opwaaien. De regering en NPO zijn het er redelijk over eens dat de programmering pluriformer moet en benadrukken dit beide. Wat betreft representativiteit zijn alle partijen het eens dat de publieke omroep er voor alle Nederlanders moet zijn, al lijkt het erop dat de NPO vindt dat ze dit al grotendeels doen, terwijl de regering vooral ziet dat de omroepverenigingen zich toch vooral legitimeren aan de hand van hun eigen leden. Hierdoor vallen mensen die geen lid zijn van een omroepvereniging dus buiten de boot.

Als we kijken naar de blikverruimende functie die de publieke omroep volgens de theoretici zou moeten hebben, dan valt allereerst op dat de regering dit aspect van de definitie niet overneemt, ondanks het feit dat de Raad voor Cultuur het nog wel expliciet noemde in zijn advies. De staatssecretaris heeft bij de publieke sfeer het idee dat de publieke omroep een 'waakhondfunctie' heeft, terwijl RvC en NPO burgers zo goed mogelijk willen informeren zodat zij een onderbouwde mening kunnen vormen en zo goed mogelijk kunnen meedraaien in de samenleving. Op zich is het vrij opvallend dat de staatssecretaris deze visie niet deelt, aangezien je zou zeggen dat ook de politiek er baat bij heeft dat burgers goed geïnformeerd zijn. Wellicht valt dit te verklaren doordat

---

⁷⁰ Rijksoverheid, "Mediawet aangenomen door Eerste Kamer," Rijksoverheid.nl, 15 maart 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/03/15/mediawet-aangenomen-door-eerste-kamer>

Dekker namens de VVD spreekt, de partij die voorstander is van een compacte overheid, maar dat is slechts puur giswerk.

Tot slot heb ik kort nog even Omroep MAX behandeld om te laten zien dat het omroepbestel niet geheel eensgezind is over de huidige ontwikkelingen. Omroep MAX heeft vooral moeite met de manier waarop de regering zich bemoeit met de inhoud van de programmering van de publieke omroep en is van mening dat de omroep hier minder onafhankelijk van wordt. Op zich is dit een reëel gevaar, maar ondertussen is de invloed van de staatssecretaris bij benoemingen binnen het bestuur van de NPO bij hem weggehaald, wat de onafhankelijkheid weer ten goede komt.

Nu de nieuwe concessieperiode is ingegaan en de mediawet is goedgekeurd door de Eerste Kamer is de kans groot dat het debat omtrent de publieke omroep de komende tijd weer in een rustiger vaarwater terechtkomt. Tegelijkertijd komen er in maart 2017 weer Tweede Kamerverkiezingen aan, waarbij ook de NPO wel weer op de publieke agenda zou kunnen komen te staan. Al met al blijft het publieke omroepdebat dus zeker actueel en ik hoop hieraan met deze scriptie een verhelderende bijdrage te hebben geleverd.

7. Discussie:

In de discussie wil ik ingaan op een mogelijk toekomstbeeld van de publieke omroep. In het theoretisch kader werd televisie als belangrijke factor genoemd bij het ontzuilen van de Nederlandse samenleving vanaf begin jaren '60. Mensen kregen wereldbeelden te zien die niet per se overeenkwamen met die van henzelf, waardoor mensen elkaar beter konden begrijpen.

Tegenwoordig zien we echter een trend die steeds meer gaat in de richting van het non-lineair televisiekijken, waarbij de kijker heel specifiek uitkiest wat hij of zij gaat kijken en daarbij vooral kiest voor dingen die binnen zijn/haar bestaande wereldbeeld passen. Hierdoor worden deze kijkers gesterkt in hun bestaande denkbeelden en is een sterke parallel zichtbaar met de verzuilde samenleving uit de twintigste eeuw. Het verschil is dat het aanbod vele malen groter is dan vijftig jaar geleden en er dus ook veel meer zuilen zijn die allemaal heel klein zijn met een specifiek soort mensen.

Je zou dus kunnen spreken van een soort 'microverzuiling'. Als deze trend doorzet zou dit vervelende gevolgen kunnen hebben voor de samenleving, aangezien mensen van de ene microzuil de mensen in een andere microzuil niet meer zullen begrijpen. Volgens mij is aan de publieke omroep de taak om een manier te vinden om deze mogelijke versplintering van de samenleving tegen te gaan. Zij zullen een manier moeten bedenken om mensen uit te dagen buiten hun eigen denkkaders te kijken en zodoende de samenleving - en de publieke sfeer - 'toekomstbestendig' te maken.

8. Literatuurlijst

Dahlgren, Peter. *Television and the public sphere: citizenship, democracy and the media*. Londen: Sage, 1995.

Dekker, Sander. Brief aan de Raad van Bestuur van de NPO. Bijlagennummer 474276. 6 maart 2015.

Dekker, Sander. Brief aan de Raad van Bestuur van de NPO. Bijlagennummer 618111. 11 november 2015.

Dekker, Sander. Brief aan de Tweede Kamer. Kamerstuk 32827, nr. 67. 13 oktober 2014.

Department for Culture, Media & Sport. *BBC Charter Review Publication Consultation: Summary of Responses*. Londen, 2016.

Dhoest, Alexander, et al. "De publieke-omroepopdracht in de ogen van het publiek: survey-onderzoek naar de toekomstige taak van de Vlaamse publieke omroep." *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 40, nr. 2 (2012): 135-56.

"Dit verandert er door de nieuwe mediawet." *Z24.nl*. 15 maart 2016. <http://www.z24.nl/algemeen/mediawet-eerste-kamer-publieke-omroep-sander-dekker-625744>.

Habermas, Jürgen. *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Neuwied, 1969.

"Jan Slagter niet eens met kritiek staatssecretaris Dekker." *nu.nl*. 17 maart 2016. <http://www.nu.nl/media/4232152/jan-slagter-niet-eens-met-kritiek-staatssecretaris-dekker.html>.

Kennedy van der Laan. *Een vlucht naar achteren: Onderzoek juridische haalbaarheid advies Raad voor Cultuur*. Amsterdam, 30 mei 2014.

Konig, Ruben P. en Bardoel, Jo L.H. "Changing culture, stable structure." *European societies* 16, nr. 4(2014):

NPO. *Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020*. Hilversum, 2015.

Omroep MAX. "Max Magazine: Beleidsplan ten behoeve aan de aanvraag tot erkenning in het publieke bestel 2016-2020." Hilversum, 31 januari 2014.

Raad voor Cultuur. *De tijd staat open: advies voor een toekomstbestendige publieke omroep*. Den Haag, 2014.

Rijksoverheid. "Mediawet aangenomen door Eerste Kamer." *Rijksoverheid.nl*. 15 maart 2016. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/03/15/mediawet-aangenomen-door-eerste-kamer>.

Sociaal Cultureel Planbureau. *Verenigd in verandering*. Den Haag, 2014.

Vree, Frank van. *De politiek van de openbaarheid: journalistiek en publieke sfeer*. Groningen: Historische uitgeverij, 2000.

"Wat is er overgebleven van de Mediawet?" *NOS.nl*. 15 maart 2016. <http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2092886-wat-is-er-overgebleven-van-de-mediawet.html>.